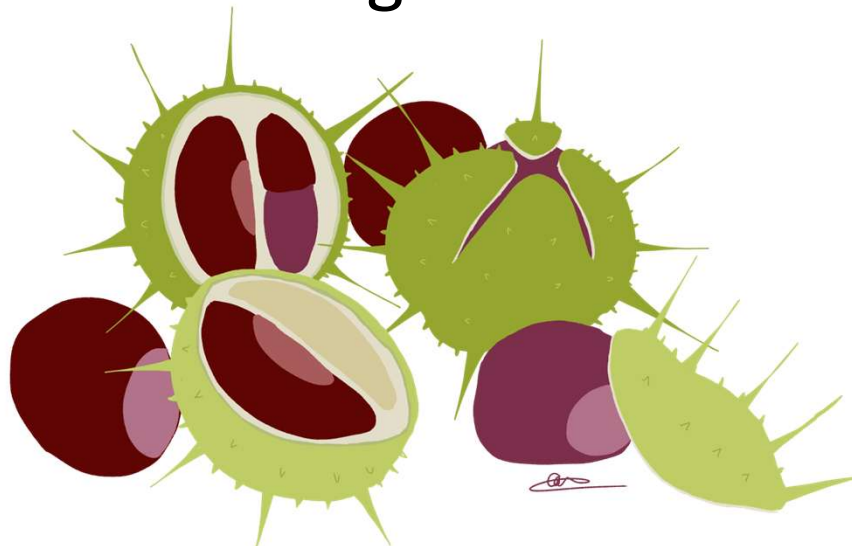

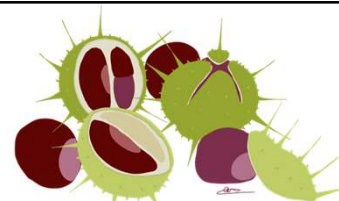
Lichamelijkheid- college 4

Petra Bolhuis
www.maieutiek.nl
2025

1

Verdwijnen van het lichaam (71)

- Juist mensen met een afwijkende lichamelijkheid geven vaak aan te willen verdwijnen: onopvallend opgaan in de massa van andere lichamen.
- Maar juist dan lukt dat niet en zelfs als persoon zelf heb je dat lichaam, wat niet meewerkt en geconfronteerd wordt met het niet kunnen, steeds in de gaten.
- **Disappearance** was de term waar we vorige week mee eindigden. Dat is wanneer het lichaam iets zo goed kan dat de lichamelijke activiteit verdwijnt. Schrijven, fietsen, veters strikken zijn voorbeelden die iedereen herkent.

2

Verschijnen van het lichaam

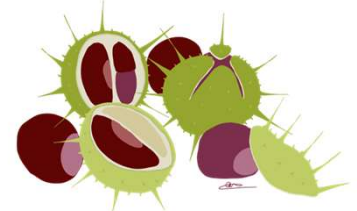
- **Dys-appearance** betekent hier dat er sprake is van ziekte of beperking waardoor het lichaam negatief in de aandacht staat.
- Degene die in deze situatie zit staat niet (alleen) tot de wereld, in de zin van Merleau Ponty, maar is gedwongen om zich (ook) tot zichzelf te verhouden.
- Voorbeeld: 'ik wil wel, maar mijn lijf wil niet'

- Slatman benadrukt dat het beperkte 'Ik kan' niet perse een 'Ik kan niet' impliceert. De relatie met de context, narrativiteit e.d. wordt hierdoor benadrukt.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

3

3

Zwartheid Fanon (1925-1961)

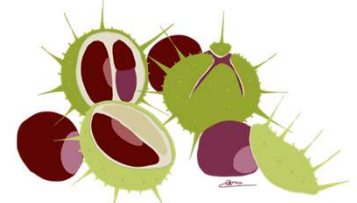
- *Black faces white masks*
  - Fanon onderscheidt *noir* van *Negre* en hij reageert hiermee op Sartre.
  - Sartre vindt de vrijheid tussen geest en lichaam in een absoluut 'niet', waarbij:
    1. de ander geniet moet worden in zijn of haar oordeel over jou.
    2. de reactie op de ander moet losgelaten worden, opdat een individu in totale vrijheid alle mogelijkheden heeft om zichzelf vorm te geven.
- Hier is het lichaam vrij ten koste van alle anderen, maar ook vrij van alle anderen. De geest is in die zin bevrijd door de relatie van het eigen lichaam met de wereld stop te zetten. Fanon vindt dat dat in zijn geval niet kan.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

4

4

Sartre en 'de ander'

Volgens Sartre is de mens niets; een inhoudsloos bewustzijn. Omdat hij nergens door bepaald wordt, zijn zijn mogelijkheden eindeloos en draagt enkel hij de volledige verantwoordelijkheid hierover. De mens is dus Niets en dat maakt de mens radicaal vrij.

Mensen, die lichamen hebben die iets teweeg brengen in de ruimte dat een zo groot effect heeft dat ze er niet omheen kunnen, weten dat wat Sartre zegt -in ieder geval voor hen- onmogelijk is.

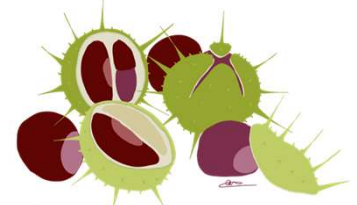
- Fanon als zwarte,
- De Beauvoir als vrouw,
- Foucault als homoseksueel.

Diversiteit (74)

- Discours is niet hetzelfde als een verhaal of betoog. Dat suggereert namelijk dat we het zomaar zouden kunnen veranderen. Foucault laat juist zien dat de wereld waarin wij opgroeien en leven ons zodanig bepaalt dat wij daar nooit meer volledig buiten kunnen gaan staan.
- Het discours vormt ons. Het doet dat ook via de straten, gebouwen, wetenschapsmethoden, gewoonten, rituelen, waarden en normen. Dat alles verandert voortdurend en wij veranderen mee, maar ook tegenover het discours. We kunnen er echter nooit uittreden.
- Vrijheid is een speelse zorg voor het zelf, waarin ieder van ons ruimte zoekt om enerzijds om te gaan met het discours en anderzijds er zelf aan bij te dragen.

Ahmed (1969-)

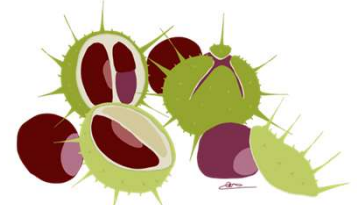
- De zee van witheid waar vier zwarte feministes binnenlopen laat een relatie tot de wereld zien die niet vanzelfsprekend zo is, maar doordat het lichaam van deze zwarte vrouwen nu zó in de aandacht komt ontstaat er wel een dys-appearance. (87)
- Het maakt duidelijk dat de eerste aandacht naar het (afwijkende) lichaam gaat waardoor andere vormen van 'Ik kan' naar de achtergrond verdwijnen.
- Van deze dys-appearance gaat ook een zelfversterkend effect uit op de homogeniteit van de context.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

7

7

Referentie lichamen

- Het gemiddelde wordt norm. Het buitensluiten van soorten lichamelijkeid gaat verder dan dat.
- NB Het betreft hier niet perse (intentioneel) racisme of seksisme. Omdat het economisch of qua onderzoeken makkelijker is gebruikt(e) men in veel situaties een referentie-type. Dat heeft, zeker nu we meer automatiseren en gebruikt gaan maken van AI, verregaande gevolgen.
- Het referentietype blijkt een witte man van 1.80. Hij weegt ongeveer 80 kilo en kan al zijn zintuigen en ledematen gebruiken.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

8

8

De effecten op het dagelijks leven zijn groot

- Inclusiviteit is belangrijk, ook omdat het de blik op de normen verandert. Bijvoorbeeld veel zwarte artsen eisen ruimte voor het herijken van onderzoeken. Bron <https://magazine.hms.harvard.edu/articles/field-correction>*
- Afwijkingen van het gemiddelde en/of ongelijke uitkomsten van data waren lange tijd redenen om vrouwen in de vruchtbare fase niet mee te nemen in medische onderzoeken. Vandaag de dag wordt er onderzoek gedaan naar de effecten van die cyclus, ook in positieve zin. Bron <https://www.avl.nl/nieuwsberichten/2024/beinvloedt-de-menstruatiecyclus-het-effect-van-chemotherapie/>*

* De bronnen staan bij het bonusmateriaal

Judith Butler (1956-)

Een van de meest uitgesproken mensen over gender is Judith Butler. Hen is internationaal bekend, was verbonden aan Universiteit van Californië en gastprofessoraten o.a Hannah Arendt leerstoel in Zwitserland.

Het boek *Gender Trouble* uit 1989 is een controversiële tekst. Sekse richt zich namelijk op de lichamelijke kenmerken als biologische feiten en gender gaat daarentegen om identiteit en om sociale normen. Butler schrijft dat gender *performatief* is.

Performatief in de spraaktheorie betekent dat een discursieve praktijk (taaluiting) datgene wat het benoemt, tot stand brengt of produceert. Bijvoorbeeld: 'Ik verklaar de vergadering voor gesloten.'

Gender sekse en performativiteit

Butler gaat echter nog een stap verder. Zij ziet als probleem dat we sekse en gender niet los van elkaar kunnen zien. Butler zegt: '(...)Daarom is gender een handeling die is gerepeteerd, net zoals een script de specifieke acteurs overleeft die er gebruik van maken, maar waarvoor individuele acteurs nodig zijn om opnieuw te worden geactualiseerd en gereproduceerd als realiteit. Butler pleit voor meer overgangen en tussenruimtes.

- Met dit perspectief op gender wil Butler ruimte creëren voor alle lichamen die niet binnen het gangbare plaatje van de heteroseksuele matrix passen. Het doel is dan ook om meer ademruimte te creëren voor iedereen waarvoor gender wringt en schuurt. [bron zie link in leeswijzer](#)
- Hoe diep verankert het discours is zien we aan de weerstand die deze tussenruimtes opwekken. Daarbij wordt deze weerstand ook deel van politieke strategieën.

De effecten op het dagelijks leven zijn groot

De effecten zijn veel groter dan menigen merkt. Mensen die het betreft blijven buiten beeld omdat zij zich aan proberen te passen aan het binaire script. Hoe goed hen dat lukte, maar ook tegen welke prijs, zien we recentelijk nu er veel kritiek ontstaat op dit binaire beeld.

Intersekse kinderen (1 op 90)worden geboren met geslachtskenmerken die niet voldoen aan het binaire script. Het protocol schreef tot voor kort voor dat er werd gekozen uit één van de binaire scripts die er klaarlagen qua gender: dus man of vrouw. Dan werd er een sekse veranderende operatie uitgevoerd en om het kind de kans te geven volledig in het script te leven werd hen niets vertelt.

Hoewel het 'Kiezen, snijden, zwijgen'-protocol officieel niet meer wordt gehanteerd, worden er volgens recent onderzoek nog altijd onnodige behandelingen en geslachtsoperaties uitgevoerd op jonge intersekse kinderen. Het VN Kinderrechtencomité en Comité tegen Foltering roepen de Nederlandse regering al lange tijd op om intersekse kinderen in Nederland te beschermen tegen non-consensuele niet-noodzakelijke medische behandelingen (NNMB's). De regering laat de beslissing voor behandeling vooralsnog echter bij artsen en ouders. Dit terwijl andere Europese landen als Duitsland, Griekenland, IJsland, Malta, Portugal en Spanje wel al bescherming bieden aan intersekse kinderen. Recente ontwikkelingen in de VS laten zien dat toegekende rechten ook weer afgenomen kunnen worden.

Bron <https://www.zijaanzij.nl/nieuws/6676/Kiezen-snijden-zwijgen.html>